

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

ערש"ק פרשת צו תשע"ה שנה ד' גליון 179

לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,

ניתן לקבל את העלון במייל chagitben@neto.net.il

הנושא: גודל הזהירות בפגיעה בזולת

וכאן המקום לשאול, מדוע אם כן לא נענש מר עוקבא על מעשה זה שלפי ביאורו של שמואל באמת אחריותו גדולה יותר ויש יותר להענישו?

ונראה לומר, שמצינו מעשה על מר עוקבא המובא בכתובות (סז:). בשכנותו של מר עוקבא היה גר עני אחד, והקפיד מר עוקבא בכל יום להניח לו ארבעה זוזים בחור הדלת, ללא ידיעתו של העני. אלא שעני זה שראה כי בכל פעם מתגלגל לפתחו כסף החליט לברר מיהו האיש שמטיב עמו.

באותו היום התאחר מר עוקבא בבית המדרש, באה אשתו לקראתו, ונתנו יחדיו את הצדקה לעני. כיון שהרגישו בביתו של העני כי מטים את הדלת, יצא העני לראות מי הם הנותנים.

מיד מר עוקבא ואשתו החלו לברוח מפניו ולחפש מקום מסתור. עד שמצאו תנור (כבשן) שהאש שבו היתה גרופה אך עדיין חם היה נכנסו לתוכו ותחבאו שם.

אשתו של מר עוקבא שמה לב כי רגליו של בעלה נשרפות מחמת החום. אמרה לו: הרם רגליך והנח על רגלי, שאני איני נכווית. חלשה דעתו של מר עוקבא (הצטער). אמרה אשתו: אני מצויה בתוך ביתי, וכשאני נותנת צדקה לעניים – מזונות מוכנים אני נותנת ולא כסף, על כן קרובה הנאתם מן הצדקה שלי יותר מן הכספים שמקבלים ממך.

שואלת הגמרא: מדוע עשו כן והסתתרו בתנור חם? ומבארת: מפני הדרכתו של רבי שמעון בר יוחאי שלמד ממעשה תמר ויהודה – "נוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים".

נמצאנו למדים, כי מר עוקבא הקפיד מאוד עד כדי מסירות נפש, כדי שאותו עני לא יראה מי היטיב עמו לבל יתבייש. ונראה למר, כי מעשה זה היה אחר המעשה המובא במסכת שבת עם אותה אלמנה, וברצונו של מר עוקבא לתקן את חטאו שלא התייחס כראוי לאותה אלמנה, הקפיד מעתה להיטיב עם הזולת בלי לביישו, ביתר שאת וביתר עוז עד כדי מסירות נפש, ובזה תיקן את חטאו.

מנהג ישראל קודש ועוד מזמן הגמרא כפי שמובא בירושלמי (בבא בתרא פ"א ה"ד), שהיה מנהג לאסוף מעות לפני חג הפסח לקניית מצות ושאר צרכי החג לנצרכים. וכך פסק הרמ"א (סי' תכ"ט סעיף א'): ומנהג לקנות חיטים לחלקן לעניים לצורך פסח. ע"כ.

פרשיות השבוע עוסקות בענייני הקרבנות. מצינו הבדל בין קרבנו של העשיר לקרבנו של העני, כאשר העשיר מביא את קרבנו והקרבן הוא שור, מחמת גדלו של השור לוקח לקרבן זמן רב להישרף. לעומת זאת קרבנו של העני, קרבן קטן, עני המקריב עוף, מצווה התורה להעלות על המזבח גם את כנפיו ונוצותיו – "ושע אותו בכנפיו לא יבדיל והקטיר אותו הכהן המזבחה". (ויקרא א', י"ז), למרות שעל פניו אין זה כבוד להקריב במזבח כנפיים ונוצות. מדוע? כי כאשר העני היה רואה את קרבנו של העשיר היה נגרם לו חלישות הדעת. באה התורה וחסה על כבודו של העני ולכן אמרו: "לא יבדיל", שיישרף יחד עם הנוצות וכתוצאה מכך תימשך שריפת קרבנו זמן רב יותר ולעני תהיה נחת רוח.

אנו רואים עד כמה התורה רוצה להרים את רוחו של העני שלא יהיה כל כך שבור ונכנע.

מעשה מבהיל על עומק דקדוק הדין במי שאינו מתייחס לצערו של העני והמסכן, כמובא במסכת בבא בתרא (י:): ובפסחים (נ.) רבי יוסף בנו של רבי יהושע חלה ונשמתו עזבה את גופו (מה שנקרא בימינו מות קליני), כשקם לתחייה שאל אותו אביו: מה ראית? אמר לו: עולם הפוך ראיתי עליונים למטה ותחתונים למעלה. ומובא בתוס' בשם הר"ח בשם הגאונים, שקבלה בידם רב מפי רב שעולם הפוך היינו ששמואל הרב יושב למטה מרב יהודה תלמידו. והסיבה לכך, משום המעשה שהובא בגמרא בשבת (דף נה.) על אותה אשה שהופיעה בבית המדרש בנוכחות אב"ד מר עוקבא, ונכחו גם שמואל ותלמידו רב יהודה, צעקה האשה וטענה טענות אך לא השגיחו ולא שתנו לבם אליה. קם רב יהודה והתריע על כך בפני שמואל, והקשה: האם כבודו אינו סובר את הנאמר בפסוק "אוטם אזנו מזעקת דל גם הוא יקרא ולא יענה"? הצדיק שמואל עליו את הדין ואמר: אני כרבך אהיה נדון בקרים, אבל מר עוקבא שהוא ראש לכולנו ומשמש כאב"ד יכווה בחמין.

זאת אומרת, שמואל סבר יש אדם גדול ממני והוא האחראי על זה ולא אני, ובכל זאת בשמים לא הסכימו עמו, משום שאם אלמנה זו זועקת אין לו לשמואל לסלק את עצמו מאחריות, שכן הרגשת הזולת וצער מחייבים להאזין לו בכל מקרה, ומפני זה בעולם האמת יושב רב יהודה למעלה משמואל רבו.

הקשו המפרשים, מדוע תיקנו חז"ל דין של "קמחא דפסחא" דוקא בפסח ולא בשאר הרגלים (עי' מה שכתבנו בזה בספר נחלת שדה על הגדה של פסח אות ז)?

ונראה ליישב, בפרקי דר"א (פרק שלושים ושלושה) איתא: "רבי שמעון אומר מכח צדקה המתים עתידין לחיות, מנין אנו למידין? מאליהו התשבי וכו'. וביאור הרד"ל (אות י"ג) הביא דברי המדרש בשה"ר פ"ב פ"ד ע"י שקבלתו בסבר פנים יפות ושמשתו זכתה להחיות את בנה". נמצא כי על ידי עשיית חסד זוכים לתחיית המתים.

וכתב הטור (סימן ת"צ) כי תחיית המתים תהיה בחג הפסח. יעו"ש.

לכן מרבים בצדקה קודם הפסח, כדיש נזכה לתחיית המתים בחג הפסח.

קרבנות הנשיאים:

כתב השל"ה הקדוש (מסכת פסחים, פרק נר מצוה): נראה לעניות דעתי מנהג טוב לקרות בכל יום ויום פרשת הנשיא של זה היום, כי כל נשיא ונשיא היה לו סודות גדולות אשר המשיכו שפע הרוחניות כל אחד לשבטו כל ימי עולם. ולא לחנם כתבה התורה כל שבט ושבט ופרטה הקרבן, אף על פי שכולם היו שוות, והיה מהראוי לומר בדרך קצרה, וכן זה הנשיא הקריב וכן זה הנשיא הקריב כן, אלא לכל אחד היה לו סודות מיוחדות. ע"כ.

וכתב בספר קב הישר (פרק פ"ח): "החודש הזה לכם" ל"ם הוא אותיות מלך, לרמז שחודש ניסן הוא מלך וראש לכל החדשים. ויש ליתן טעם, כי י"ב צירופי הוי"ה הן, ועל כל חודש מאיר ניצוף צירוף הוי"ה ועל חודש ניסן מאיר שם הוי"ה כפשוטו וככתבו יהו"ה וכשמתחלף לצירופיו הוא מורה על קצת מניעות רחמים גמורים, משא"כ שם יהו"ה ביושר וכסדר אז הוא מורה על רחמים גמורים. ובשביל כן הנשמות הקדושים מתפללים בחדש ניסן על החיים כדי שהשם הוי"ה יהיה מאיר על ישראל בהשקפה של רחמים. וכן בחודש תשרי מתפללים המתים על החיים אע"פ שאז מאיר שם א' מי"ב צירופי"על חודש תשרי שאינו מעורר רחמים גמורים מ"מ ע"י קול השופר מעורר רחמים, ובמה שאנו מברכים ואומרים בא"י שומע קול תרועת עמו ישראל ברחמים ובאשר כי מדה במדה לא בטלה לעולם מוטל עלינו לעשות חטיבה מול חטיבה להתפלל ג"כ על הנשמות הקדושות, כמו כן הנשמות מתפללות עלינו והנה בחודש תשרי חיוב זה מוטל עלינו שאנו הולכים בכל ערב ראש השנה וערב יום הכיפורים על הקברים להתפלל ונותנין צדקה עבור החיים ועבור שוכני עפר. אכן בחודש ניסן בעבור היות שם יהו"ה מאיר בחודש ניסן ברחמים גמורים על כן אסור בניסן להתענות, אבל אין המנהג בניסן לילך על בית החיים להתפלל על הקברים ולומר תחנונים כמו בשאר ימים כדי שיהיה החודש ניסן כולו קדש, ובזה נעשים חטיבה מול חטיבה לנשמות הקדושים הנזכרים, ע"כ נכון מאוד לקיים דברי פה קדוש מוהר"ר ישעיהו סג"ל בעל ספר "שני לוחות הברית" לקרות מיום ר"ח ניסן דבר יום ביומו נשיא אחד מי"ב נשיאים של חנוכה המזבח הכתובה בפ' נשא, ואחר שיקרא בכל יום נשיא של אותו היום יאמר תפלה קצרה, "יהי רצון מלפניך וכו'. וכה יאמר דבר יום ביומו והוא מנהג כשר

וישר ונכון הוא, ובהיות כי הצדקה היא תבלין לכל התפלות כמו שהתבלין הוא טוב לכל מאכל להמתיק את המאכל כך הצדקה הוא טוב קודם התפלה שאדם מתפלל על נשמות קדושות כאמור. ובלבד שיתן אדם צדקה עבור הנשמות, על כן קודם שיתחיל לקרות פר' הנשיא שבכל יום ויום מן ר"ח ניסן ואילך עד יום י"ב בניסן יתן או ידור איזה דבר כפי השגת ידו לצדקה, ובצדקה זו הוא מזכה כל אותו השבט.

וכן כתב הגאון רבי חיים פאלאג'י זצ"ל שטוב ליתן מראש חודש ניסן עד ערב פסח לאחר קריאת קרבנות הנשיאים שלוש פרוטות לצדקה בעד החיים והנפטרים, ובפרט ביום שמברכים ברכת האילנות יש להרבות בצדקה. (מועד לכל חי סימן א' אות ה' ו').

כתב בספה"ק מאור ושמש (פרשת בא) וז"ל: כי חודשי השנה הם שנים עשר כנגד י"ב צירופי הוי"ה. ומצינו איזה צירופים שהם מצד גבורות והם הצירופים שההה"י"ן קודמות ל"ו, ומהם צירופי תמוז ואב, ולזה המן הרשע נתחכם להפיל פור אל איזה חדש שהצירוף שלו הוא מגבורות, ויצא לו על חודש אדר שהצירוף שלו הוא גם כן גבורות. אך צדיקי הדור הם העומדים בפרץ ומהפכין מידת הדין למידת הרחמים. וצירוף של חודש ניסן הוא כולו רחמים, ולזה בחדש ניסן יכולין הצדיקים לפעול בתפלתם שאותם הצירופים מהחודשים המורים על גבורות שיתהפכו גם כן לחסדים ורחמים. גם ה"ב נשיאים שהקריבו קרבנות בניסן כל אחד ביומו, יהיו גם כן נגד י"ב חדשי השנה, שהיה לכל אחד יום טוב ביום הקריבו, וכל אחד היה מקריב נגד חדש אחד והיה מהפך הצירוף גבורות לרחמים. ובעבור שהחדש ניסן הוא הראש לכל החדשים לחדשי השנה, וכמו שכל אדם הראש הוא העיקר לכל הגוף, כך כל חדשי השנה המה נכללים אחר החדש ניסן דכולא בתר רישא גריר. ולזאת בחודש ניסן יכולין הצדיקים לפעול רחמים לכל השנה. עכ"ל.

ובזוה"ק כתוב שבשנים עשר ימים הללו בכל יום עומדת זכותו של אותו הנשיא להגן על האדם בכל מיני פורענויות רחמנא ליצלן.

ורבינו חיים ויטאל זיע"א כתב שלושה עשר יום הראשונים של ניסן שנהגו לקרוא בהם בפרשת הנשיאים הם בבחינת השנים שלפני מלאכת בר מצוה כל יום מתקן כנגד שנה וביום שלושה עשר נשלם התיקון, לכן בימים הללו יש להרבות בתפילות ובלמוד התורה.

הקריאה של שבט זבולון - ממשיכה פרנסה ועשירות: כתב בספר חיים ושלים (פרשת ויצא): כי הנה זבולון ברכתו הוא עושר גדול ושפע, וממציא פרנסה לאחיו העוסק בתורה... וכאשר שמעתי מאדמו"ר הה"ק רבינו יחזקאל זי"ע אבד"ק שינאווע, כי ביום ג' בניסן נשיא זבולון, היה מסוגל לו להמשיך פרנסה ועשירות, ואז הוא בימי ניסן זמן הגאולה כרבי יהושע "בניסן עתידין להיגאל".

לשיעורים בחג הפסח באגדה ובהלכה

הקישו: 0504133783